

**FESTIVALS,
GEEN ONTKOMEN
MEER AAN**

**EEN PAMFLET VAN DE VERENIGDE
PODIUMKUNSTENFESTIVALS, MEI 2018**

SAMENVATTING EN CONCLUSIES PAMFLET: **'FESTIVALS, GEEN ONTKOMEN MEER AAN'**

In het pamflet *'Festivals, geen ontkomen meer aan'* van De Verenigde Podiumkunstenfestivals schetsen meer dan 40 landelijke festivals uit alle regio's de recente geschiedenis, het hier en nu én de toekomst van het fenomeen 'festival'.

Daarmee proberen zij aandacht te vragen voor het feit dat juist nu een positieve kijk op de festivals en festivalisering een belangrijke sleutel is in het denken over de hedendaagse hybride kunstensector.

Wanneer je de culturele kaart van Nederland opnieuw gaat intekenen met de voorgestelde doelstellingen voor cultuurbeleid van de Raad voor Cultuur in het achterhoofd, dan zijn de (podiumkunsten)festivals – als meesters van de ontschotting – in werkelijkheid een stuk belangrijker dan nu in het verouderde cultuurbeleid is verankerd.

ALGEMENE AANBEVELING

Plaats innovatieve festivalwerking in het hart van je beleid, waar het anno 2018 thuishoort en geef de podiumkunstenfestivals de (financiële) ruimte om zich te kunnen blijven ontwikkelen en om nog succesvoller te zijn. Benadruk hun belang overal in het land, en begin van daaruit te denken over de culturele sector vanaf 2021. Want die festivals, daar is geen ontkomen meer aan...

OVERIGE BELANGRIJKE AANBEVELINGEN EN CONCLUSIES OP BASIS VAN DIT PAMFLET:

› Beschouw de ontwikkeling en noodzaak van festivals en festivalisering vanuit het recente historische perspectief van verregerende democratisering. De festivals komen niet uit de lucht vallen! Festivals zijn inclusief en laagdrempelig en bereiken veel nieuwe en andere bezoekers op niet zelden onvermoede plekken. Bezie ook de enorme positieve invloed die de festivals hebben (gehad) op een veel creatievere en inclusievere culturele sector in het geheel.

› Podiumkunstenfestivals zijn voorlopers op het gebied van interdisciplinair werken. Neem de festivals als voorbeeld voor een culturele sector die almaar minder in hokjes te vatten is en gebruik de kennis die de festivals in huis hebben om nieuw beleid te maken.

› Daarbij beheersen de podiumkunstenfestivals als geen ander de kunst van het programmeren. Deze festivals bieden (internationaal) interdisciplinair topprogramma op het scherpst van de snede in alle podiumkunstdisciplines. Artistieke kwaliteit staat altijd voorop!

› Podiumkunstenfestivals presenteren en (co)produceren een belangrijk deel van het internationale aanbod in Nederland in alle disciplines in de podiumkunsten. De minister heeft internationalisering terecht als prioriteit benoemd. De financiële ruimte voor internationaal presenteren en (co)produceren is echter veel te beperkt bij de podiumkunstenfestivals.

› De podiumkunstenfestivals verenigd in dit samenwerkingsverband trekken samen tussen 1,5 en 2 miljoen bezoekers per jaar met vaak avontuurlijk (niche)programma. Festivals bewijzen dat de mens van zichzelf nieuwsgierig is, als die nieuwsgierigheid maar op geloofwaardige wijze wordt aangewakkerd. Dat maakt dat juist de festivals bij uitstek plek bieden voor experiment met nieuwe (internationale) kunstvormen en wederom nieuw publiek. Festivals creëren een setting die mensen 'open' zet voor gedragsverandering.

› Besef dat veel podiumkunstenfestivals met minimale middelen in gaten zijn gesprongen die zijn ontstaan na de bezuinigingen van kabinet Rutte 1. Festivals vormen zowel lokaal als nationaal essentiële schakels in de podiumkunstenketens. Festivals presenteren, (co)produceren, coachen, financieren en ontwikkelen talent (zowel lokaal, nationaal als internationaal). Erken deze rol.

› Vele podiumkunstenfestivals zijn erkende ondernemers die niet zelden honderdduizenden, zo niet miljoenen euro's laten neerdalen in de lokale economieën. Investeren in de festivals levert naast een goed vestigingsklimaat een flinke economische impuls op. Straf festivals niet voor hun ondernemerschap, maar investeer in de artistiek inhoudelijke, maatschappelijke en economische kracht van de festivals.

› De Podiumkunstenfestivals zijn structureel ondergefinancierd door het rijk en lokale overheden. Daarnaast zijn de prestatie-eisen opgelegd door deze verschillende overheidslagen uitzonderlijk hoog. Naast aanzienlijke budgetverhogingen voor festivals is er vooral ook meer afstemming nodig tussen de overheden. Er is meer vertrouwen nodig in de festivals, meer maatwerk om de verschillende festivals individueel te kunnen ondersteunen en daarbij moet de focus liggen op kwaliteit en niet op kwantiteit. Kwaliteit voor de gehele festivalbedrijfsvoering: van een sterk programma tot redelijk betaald personeel. Fair practice staat hoog in het vaandel, maar is heel moeilijk uitvoerbaar met de huidige financiële armslag.

› Inzetten op een verbeterde positie van de podiumkunstenfestivals is inzetten op het spreiden van spannende kunst en cultuur over het gehele land. Het zijn juist de festivals die vanuit letterlijk alle regio's (inter)nationale relevantie afdwingen, maar juist ook regionaal van groot belang zijn voor een culturele infrastructuur.

› Festivals hebben op eigen kracht waardevolle verbanden opgebouwd met allerlei andere (maatschappelijke) sectoren. Daarbij zijn festivals proeftuinen geworden voor innovatie, circulariteit, duurzaamheid, toegankelijkheid voor iedereen (voor mensen met een beperking tot mensen met een kleine portemonnee), marketing, publieksbereik en meer. Investeren in festivals is investeren in belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen.

› Wees moedig en geef de traditionele infrastructuur (lokaal en nationaal) de ruimte om samen met de podiumkunstenfestivals te experimenteren met nieuwe manieren van presentatie in publieke ruimtes. Op sommige plekken in het land zijn het juist de festivals die zich vanwege hun flexibele opstelling en interdisciplinaire manier van werken, kunnen ontwikkelen als stadscuratoren.

ONZE AGENDA VOOR DE KOMENDE JAREN

Met De Verenigde Podiumkunstenfestivals willen wij ons in de komende jaren (2018 – 2020) gezamenlijk verder ontwikkelen volgens de volgende agenda. Wij willen...

- › Ons blijven hardmaken voor een culturele sector waarin experiment, risico en durf belangrijke pijlers zijn. Met festivals binnen die sector als een tijdelijke, veilige biotoop. Wij denken dat het publiek op laagdrempelige wijze in aanraking wil worden gebracht met spannende kunst. Daarbij hoeft de kunst zelf niet laagdrempelig te zijn, integendeel.
- › Blijven werken aan publieksopbouw voor het bovenstaande en daarbij continu van elkaar blijven leren en onze kennis delen met de rest van het culturele veld en ver daar buiten.
- › Een voortrekkersrol blijven spelen op het gebied van duurzaamheid en circulariteit. Wij onderzoeken hoe wij dat collectief kunnen vormgeven en verbinden daar doelen aan voor de komende jaren.
- › Een voortrekkersrol spelen op het gebied van inclusie, toegankelijkheid en (culturele) diversiteit. Niet iedereen kan doorgaans meedoen aan cultuur en samenleving en niet iedereen krijgt dezelfde kansen. Wij willen onderzoeken hoe wij hier collectief een verschil in kunnen maken en kunnen blijven innoveren. Met als voorbeeld het project 'de Toegift' waarbij 40 festivals allemaal hun bezoekers vragen om ook een kaartje af te rekenen voor mensen die dat doorgaans niet kunnen betalen. En met als ander voorbeeld de grote inspanningen die worden verricht om de festivals nog toegankelijker te maken voor mensen met een beperking.
- › Ons collectief verhouden tot andere (maatschappelijke) domeinen dan de kunst. Festivals hebben een natuurlijke centrale rol in de samenleving. Wij gaan bekijken waar wij elkaar kunnen vinden.
- › Ons beschikbaar stellen als plekken voor research & development en innovatie. Zowel voor de culturele sector als voor andere sectoren.
- › Eerlijke vergoedingen en werkomstandigheden. Ook de festivals maken zich zorgen over de arbeidsomstandigheden en vergoedingen van kunstenaars en medewerkers. Wij gaan onderzoeken hoe wij collectief een verschil kunnen maken. Kwaliteit boven kwantiteit!
- › Collectieve data verzamelen over de festivalsector.
- › Onze kennis delen over het festivalvak. Met de rest van de sector, maar ook buiten de sector.
- › In doorlopend gesprek blijven met fondsen, overheden en andere partners over verplichtingen en legitimering. Wij zetten in op meer maatwerk en meer vertrouwen. Ook hier kwaliteit boven kwantiteit! Vertrouwen boven regeldrang.
- › Gezamenlijk betekenisvolle relaties leggen met het (kunstvak)onderwijs.
- › In doorlopend gesprek blijven met de andere spelers in de kunstensector, om samen ook te werken aan (meer) draagvlak voor kunst. Er is nog steeds te weinig erkenning en geld voor cultuur in Nederland.

ONS PAMFLET

FESTIVALS, GEEN ONTKOMEN MEER AAN

Stel je voor – een landkaart

Stel je voor. Het is het jaar 2018. En je hebt een groot vel papier voor je liggen, met daarop in dunne lijntjes alleen de contouren van Nederland. Met nog dunnere lijntjes en stippen zijn op deze plattegrond ook de steden, regio's en provincies te onderscheiden. Naast het vel papier liggen allemaal vlaggetjes met daarop de namen van gesubsidieerde Nederlandse culturele instellingen. Van orkesten tot musea, van theatergroepen tot schouwburgen, van filmhuizen tot festivals. Jij mag op basis van de werkelijke situatie anno 2018 vanaf het begin bepalen hoe het (gesubsidieerde) cultureel veld eruit komt te zien.

Stel je voor. Je krijgt daarbij wel de vraag om de vlaggetjes op een bepaalde volgorde op het vel papier te plaatsen op basis van een aantal doelstellingen, zoals geformuleerd door de Raad voor Cultuur.

Namelijk:

- Dat creatieve en kunstzinnige talenten kansen en mogelijkheden krijgen om zich artistiek te ontplooiën.
- Dat iedereen, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, inkomen en woonplaats, toegang heeft tot cultuur.
- Dat er een pluriform aanbod van cultuur is gegarandeerd, waarin het bestaande wordt gekoesterd en het nieuwe wordt omarmd.
- Dat er een veilige haven is voor cultuur om te kunnen reflecteren op de samenleving – ook als dat in kritische zin gebeurt.

Stel je voor. Je moet bij het bepalen van de rangorde van het plaatsen van die vlaggetjes nagaan welke instellingen met hun activiteiten op zowel landelijk als regionaal vlak zoveel mogelijk passen bij deze doelstellingen. De vlaggetjes die je eerst plaatst zijn de instellingen die de meest centrale rol spelen landelijk én regionaal met alle doelstellingen op het netvlies. Dan kan het niet anders of de vlaggetjes van podiumkunstenfestivals staan al snel op de kaart.

EEN KLEINE GESCHIEDENIS

Een kleine geschiedenis – de jaren 80 en 90

Dertig jaar geleden was dat anders: festivals zouden laat geplaatst worden, als ze überhaupt een vlaggetje zouden hebben. Buiten een aantal grotere festivals (Holland Festival, Pinkpop, IFFR), was de festivalvorm nog maar weinig van belang in de samenleving. En helemaal niet in cultuurbeleid. De jaren 80 en vooral de jaren 90 waren echter een enorme voedingsbodem voor het ontstaan van nieuwe festivalvormen. Van een groot muziekdorp in de polder tot locatietheater op een eiland. Er werd veel gepioneerd in deze jaren, en dat allemaal vooral op de rand van het bestaande cultuurbeleid. Er ontstonden oervormen van festivals die werden doorontwikkeld en allerlei kinderen kregen die zelf volwassen werden en op hun beurt nieuwe oervormen werden. Veel hedendaagse belangrijke festivals zijn in deze tijd ontstaan.

90'S

Festivals waren outsiders, want ze pasten vooral niet in de hokjes waarin de samenleving cultuuruitingen graag plaatste. Je kunt je niet meer voorstellen hoe anders die tijd was. De krant was nog van papier, de omroep had een overtuiging of was commercieel, wanneer je een uitzending op televisie niet kon zien dan nam je hem op. Niemand had nog een mobiele telefoon, behalve de echte futuristen.

Veel festivals die toen actief waren, manifesteerden zich vooral als presentatieplatform voor een aanbod dat elders niet of weinig te zien was. Ze bouwden (even kort door de bocht) een festival op, presenteerden een programma en braken het weer af. Door het jaar heen zag je niet per se veel van de festivalorganisaties. Al begonnen festivalorganisaties zich ook in die tijd al meer te bemoeien met de bestaande infrastructuren en werden sommige festivals ook door het jaar heen zichtbaar met allerlei activiteiten. Dit werd natuurlijk vooral gestuurd door de publieke belangstelling voor die activiteiten, die ongekend hoog was.

Een kleine geschiedenis – het nieuwe millennium en de nieuwe gidsen

En toen kwam het internet, gevolgd door de opkomst van sociale media en de smartphone. In rap tempo veranderde de wereld en vooral de manier waarop wij keuzes maken. Want meer mogelijkheden, betekent meer kiezen. Er ontstond een enorme concurrentiestrijd om onze schaarse vrije tijd. De roep om nieuwe gidsen werd groter. Gidsen zijn instanties binnen de maatschappij die meningen, behoeften en denkbeelden selecteren en doorgeven. De traditionele gidsen (krant, omroep, kerk, voetbalclub) bleven belangrijk, maar moesten ook ruimte maken voor talloze nieuwe (online) spelers die veel minder allesomvattend hoefden te zijn. Je leest maar één krant, terwijl je misschien wel tientallen blogs volgt over nieuws, maar ook over al je hobby's. De aandacht versplinterde, de mens dacht buiten de hokjes en in niches. En het was aan de nieuwe gidsen om de individuele aandacht en vooral ook het vertrouwen van de mensen te trekken.

Een kleine geschiedenis – het nieuwe millennium en de culturele omnivoren

In de kunstensector heeft in dezelfde periode een soortgelijke ontwikkeling plaatsgevonden. Met misschien wel als belangrijkste uitkomst de geboorte van de culturele omnivoor. Juist in deze periode gingen kunstenaars en publiek meer en meer buiten de hokjes van de traditionele kunstdisciplines denken. Hoewel de kunstpraktijk, kunstbeleid en ook kunstkritiek nog erg verzuild was, zocht men naar andere, vrijere vormen. De inmiddels alweer vrij ouderwetse term 'cross-over' kwam meer en meer in zwang. Een term die heeft plaatsgemaakt voor eerst 'multidisciplinair' en nu 'interdisciplinair'.

Daarmee verdween ook in rap tempo het verschil tussen 'hoge kunst' en 'lage kunst'. Popcultuur werd (terecht!) onderdeel van het serieuze kunstenveld. Deze periode bracht een verregaande democratisering van de kunsten in combinatie met een even zo vergaande internationalisering van de samenleving, onder meer door immigratie en emigratie.

Ook de kunstensector had daarbij nieuwe gidsen nodig, die fier naast de vanzelfsprekende gidsen (schouwburgen, musea, concertgebouwen etc.) konden staan, maar meer konden focussen op de individuele en bijzondere interesses van het (internationale) publiek en vaak meer interdisciplinair konden werken. Ook had de sector behoefte aan minder drempels en verdergaande democratisering.

De vraag 'wie' de kunst presenteert en de 'manier waarop' er wordt gepresenteerd is belangrijker geworden dan ooit. De traditionelere structuren zijn nog steeds heel belangrijk, maar ze hebben gezelschap gekregen van allerlei andere gidsen die voor miljoenen mensen de deuren voor cultuur openen. Overal zijn in de afgelopen decennia nieuwe (digitale) vormen ontstaan om kunst en cultuur te presenteren, te produceren en om mensen te mobiliseren om samen te komen.

Platenmaatschappijen of artiesten werden zelf gids (met miljoenen hits op een YouTube-kanaal kom je heel ver), er ontstonden nieuwe cultuurmedia, zelfs relatief onbekende mensen konden uitgroeien tot belangrijke influencers.

Maar het waren in Nederland ook vooral de (podiumkunsten)festivals die op de aandacht van het publiek konden rekenen. Met een uitgekende mix van met zorg geselecteerde kunst en voorstellingen, kwaliteit, feestelijkheid en maatschappelijke urgentie kregen festivals in Nederland de afgelopen jaren het vertrouwen van velen. En met name van de nieuwe garde culturele omnivoren, naarstig op zoek naar duiding en spannende kunst, maar dat in een fijne informele setting.

NEDERLAND FESTIVALLAND

Nederland festivalland

Nederland is een festivalland bij uitstek. Overal vind je op de meest onverwachte plekken festivals die het publiek op laagdrempelige wijze in aanraking brengen met van alles en nog wat. Van eten tot springkussens, van wijn tot fotografie. De term 'festival' heeft een bijzonder brede betekenis gekregen en wordt te pas en soms ook te onpas gebruikt – vooral als marketingtrucje. Dat heeft ervoor gezorgd dat het beeld van festivals soms vlakker is geworden dan voor veel festivals werkelijkheid is. De term festivalisering roept daarom ook negatieve reacties op.

Echter moet de kritische blik van de bezoeker niet onderschat worden; hij of zij ziet echt wel het verschil tussen een professioneel geproduceerd festival en iets dat enkel een festival heet vanwege marketingredenen. Een festival organiseren is een vak apart. Wij leggen graag de nadruk op wat festivalisering in positieve zin betekent.

Een schil waarin alles mogelijk is

Je zou kunnen stellen dat een festival idealiter binnen een korte tijdspanne het beste wil laten zien, proeven of beleven dat op dat moment op die locatie door die organisatie mogelijk is. Of dat nou whisky betreft of hedendaagse dans. Soms zijn festivals uiterst specialistisch, soms zijn ze juist heel breed. Gemeen hebben ze dat ze met een met zorg opgebouwd vertrouwen de bezoeker willen en kunnen overtuigen om eens buiten de eigen wereld te kijken, om het avontuur op te zoeken.

Daarbij is het heel belangrijk nogmaals te vermelden dat kunstenaars en publiek al lang niet meer denken in disciplines. Binnen het hedendaagse kunstenveld lopen alle genres en disciplines door elkaar. Festivals hebben dat interdisciplinaire in hun DNA. Niet zelden presenteren festivals combinaties van tientallen genres en disciplines binnen de context van een enkel weekend, zonder dat het festival daarmee een soort rommelige vergaarbak en vlees noch vis wordt. Nee, vlees én vis, en tofu, quinoa, pho en meer! Wat er maar te ontdekken valt, spannend en goed bereid is.

Een festival is een schil waarin van alles mogelijk is, een schil die jaar op jaar, editie op editie, opgerekt kan worden. En het mag er ook nog leuk zijn! Inclusie en toegankelijkheid staan hoog in het vaandel en vormen de sleutel van de populariteit van deze festivals. Het zijn feesten, vieringen met elkaar.

Waarom is dat belangrijk? Vraag het 2 miljoen bezoekers van de podiumkunstenfestivals

In 2018 bewonen wij een wereld waarin we meer en meer in een eigen bubbel leven, waarin de informatie die wij tot ons nemen algoritmisch wordt afgestemd op onze eigen voorkeuren, waarin politici en traditionele televisieprogramma's ons naar de mond praten, waarin wij op hetzelfde moment allemaal dezelfde serie streamen. Om dit patroon te doorbreken moet je zo nu en dan op het verkeerde been worden gezet. Moet je geraakt worden op een wijze die je niet kende. Hoewel de mens weleens als oerconservatief wordt weggezet, denken wij juist dat er bij vrijwel iedereen een natuurlijke nieuwsgierigheid bestaat naar nieuwe inzichten. Bewust of onbewust.

En dat blijkt uit het enorme succes van de podiumkunstenfestivals die juist een enorm beroep doen op de avontuurlijkheid van de mens. En dat in alle gradaties. Avontuurlijke muzikliefhebbers zoeken en vinden doelgericht nog avontuurlijker muziek, maar ook mensen die doorgaans minder aan cultuur doen, vinden hun weg naar kunstvormen en verhalen waarmee zij normaal gesproken nooit in aanraking zouden komen. En verleggen daarmee hun horizon. Festivals creëren een setting die mensen 'open' zet voor gedragsverandering. Alleen al de festivals aangesloten bij het samenwerkingsverband De Verenigde Podiumkunstenfestivals bereiken jaarlijks zo'n 1,5 à 2 miljoen bezoekers, waarvan een aanzienlijk deel door het jaar heen niet zoveel in aanraking komt met kunst en cultuur en een ander deel juist in aanraking komt met kunstvormen die doorgaans niet veel worden gepresenteerd. Daarmee vervullen de festivals een belangrijke gidsfunctie in de podiumkunsten.

Niche-programma en internationaal profiel

Focus op experiment en het nemen van risico's zit in het DNA van de podiumkunstenfestivals. En dat betaalt zich uit. Zo zijn festivals bij uitstek de plekken waar niche-programmering nog op een groot publiek kan rekenen. Zo blijkt ook uit bijvoorbeeld het sectoradvies muziek van de Raad voor Cultuur, waarin van veel vooral kleinere genres het grote belang van de festivals wordt aangeduid. Ook hebben veel podiumkunstenfestivals in Nederland een sterk internationaal profiel. Waar het op andere plekken (vooral buiten de grote steden) vaak moeilijk is om publiek te vinden voor relatief onbekend buitenlands werk, krijgen de festivals massaal de zalen vol. Een groot deel van het internationale werk dat in Nederland te zien is, wordt gepresenteerd in de context van een festival. De middelen hiervoor zijn echter nog veel te beperkt, terwijl de minister terecht internationalisering als prioriteit ziet.

1,5 À 2
MILJOEN
BEZOEKERS

En allemaal andere taken:

(co)productie, talentontwikkeling

Daarnaast zijn de podiumkunstenfestivals – met name ook sinds de bezuinigingen van kabinet Rutte 1 en het wegvallen van de productiehuisen – in heel veel gaten gesprongen als het gaat over het (co)produceren van nieuw werk en het ontwikkelen van talent. Jaarlijks komen honderden nationale en internationale producties tot stand in samenwerking met onze festivals. Makers weten de weg naar de festivals goed te vinden en werken graag met ze samen omdat de festivals uiterst wendbaar zijn. Er kan goed op maat worden gekeken naar de wensen van de maker als het gaat over productie, locatie, advies, marketing en nog veel meer. Daarbij komt vraag en aanbod nergens zo dicht bij elkaar als bij de festivals. Doorgaans zijn de podiumkunstenfestivals al bij het begin betrokken bij de ontwikkeling van een nieuwe productie. Ook op het gebied van talentontwikkeling spelen festivals zowel lokaal als (inter)nationaal een belangrijke centrale rol. Veel talentvolle artiesten zijn begonnen bij een festival. Wat betreft talentontwikkeling en (co)productie maken de festivals uitdrukkelijk onderdeel uit van een keten en zijn zij jaarrond aanwezig in het kunstenveld.

Altijd in samenhang in de keten

En dat laatste is heel belangrijk. De podiumkunstenfestivals worden – ook gezien de eerder geschetste geschiedenis – nog wel eens lijnrecht tegenover de traditionele structuren gezet. De werkelijkheid is heel anders; de festivals zijn integraal onderdeel van lokale en nationale ketens. Er zijn juist voor festivals veel podia nodig in alle soorten en maten. Een deel van de festivals bouwt zelf een infrastructuur aan voorstellingslocaties op, maar het gros van de festivals werkt vooral intensief samen met de bestaande podia en de bestaande culturele infrastructuur. Sommige stadsfestivals waaieren breed uit en zijn daarmee letterlijk ook een belangrijke aanvulling op de programma's van de podia waar zij programmeren. Daarnaast wordt intensief samengewerkt op onderdelen als (co)productie en talentontwikkeling.

En ze zijn overal!

En de podiumkunstenfestivals zijn verspreid over het hele land. Van Groningen tot Middelburg, van Deventer tot Rotterdam. Binnen en buiten de grote steden, kan de individuele impact van een festival enorm zijn. In 's Hertogenbosch loopt de hele stad uit voor Theaterfestival Boulevard en hetzelfde gebeurt in Groningen voor Eurosonic Noorderslag en Noorderzon en in Middelburg bij Zeeland Nazomer Festival. Tijdens deze festivals zijn deze steden even het middelpunt van de wereld en komt iedereen op bezoek, want voor cultuur wordt doorgaans vooral ver gereisd voor grote tentoonstellingen en... festivals. Belangrijk voor de regio, belangrijk voor het land. De enorme lokale betrokkenheid kan overigens niet beter worden geïllustreerd dan aan de hand van de duizenden vrijwilligers die de festivals ondersteunen met honderdduizenden vrijwillige uren.

Festivals als proeftuin en als link met andere sectoren

Vanwege de uitzonderlijke, wendbare vorm, zijn festivals ook bij uitstek een proeftuin voor (maatschappelijke) innovatie. Het zijn eigen kleine mini-samenlevingen, die in contact staan met vele andere domeinen. Festivals zijn al jaren voorlopers op het gebied van duurzaamheid, toegankelijkheid, marketing, publieksbereik en meer. Een groot Europees innovatieproject als Innofest kan alleen bestaan omdat er festivals bestaan. Niet andersom! Wij stellen graag onze proeftuinen open voor nieuw experiment. Daarnaast opereren festivals bij uitstek ook buiten de culturele sector. Festivals staan in nauw contact met andere (maatschappelijke) sectoren en pionieren in het leggen van deze belangrijke connecties.

Moet een festival altijd een festival zijn?

Wanneer je de term festivalisering positief uitlegt als 'het aanbieden of creëren van nieuwe gidsen', dan hoeft een festival niet altijd een festival te zijn. Wat wij daarmee bedoelen is dat er in de hedendaagse kunstsector allerlei nieuwe gidsen worden gecreëerd, ook binnen bestaande instellingen. Zo ontwikkelen bestaande zalen als TivoliVredenburg, Muziekgebouw aan 't IJ en o13 Tilburg hele mooie eigen festivals en afgeleide concepten van hoge kwaliteit. Daarbij moedigen wij het alleen maar aan dat bijvoorbeeld podia op kwalitatieve gronden steeds meer hybride festivalelementen gebruiken in hun programma en marketing, waar de festivals zelf steeds meer jaarrond zichtbaar zijn. Dit gegeven bekijken vanuit het oogpunt van samenwerking is voor ons interessanter dan vanuit het oogpunt van concurrentie.

**VAN
GRONINGEN
TOT
MIDDELBURG**

Een festival als stadscurator?

Want termen als vakmanschap en vertrouwen zijn leidend. Nogmaals, een festival opbouwen met een echte gidsfunctie, is een vak. Wie dat vak verstaat, moet vooral gaan bouwen. Wie dat vak niet verstaat, moet vooral eens gaan praten met de lokale podiumkunstenfestivals. Want zou het niet interessant zijn dat er in de komende jaren op sommige plekken veel meer programmatisch wordt samengewerkt tussen festivals en bestaande structuren? Waarom zou je een festival niet vragen om mee te denken over programma dat je zelf niet per se succesvol kunt presenteren? Er zou best een toekomst kunnen zitten in een opener gebruik van publieke ruimtes en programmageden, zoals dat op een aantal plekken al gebeurt. Een festival als stadscurator (ook buiten de festivalperiode), die waar nodig en waar mogelijk een verbindende factor is tussen kunst, experiment, publiek en locatie. Wanneer wij zo zouden gaan denken, dan is de twijfel *“of bezoekers na festivalbezoek ook naar de schouwburgen gaan”*, zoals die werd opgeroepen door de Raad voor Cultuur in het sectoradvies theater, nog minder relevant dan die nu is. Want dan werken schouwburgen en festivals juist intensief samen aan de programmering van de schouwburg. Als gelijken en niet met festivals in een minderwaardige positie.

Moeizame financiering van de podiumkunstenfestivals

Tenslotte, de financiering van podiumkunstenfestivals in Nederland. Hoe wordt er door overheden in festivals geïnvesteerd? Landelijk worden de podiumkunstenfestivals meerjarig gefinancierd binnen de Basisinfrastructuur (BIS, slechts 4 festivals) en binnen de festivalregelingen van het Fonds Podiumkunsten (iets meer dan 30 festivals vierjarig en zo'n 50 festivals tweejarig). In totaal is er voor al deze festivals samen iets meer dan 10 miljoen euro rijksgeld beschikbaar. Dat is ongeveer 5% van het totale podiumkunstenbudget en 2,5% van het totale budget ondergebracht in de BIS. Er zijn instellingen gefinancierd door het ministerie van OC&W die individueel al meer dan die 10 miljoen krijgen. Daarnaast passen de bestaande, vrij rigide regelingen – vanwege een gebrek aan mogelijkheden tot maatwerk – eigenlijk niet bij de aard van de festivals, zoals hierboven geschetst.

Naast het rijk zijn uiteraard de lokale overheden belangrijke financiers van de podiumkunstenfestivals. De lokale bijdragen voor de festivals verschillen enorm in de verschillende regio's. Sommige steden en provincies dragen aanzienlijk bij aan cultuur, andere helemaal niet. Dat maakt dat het voor de festivals heel ingewikkeld is om een gezonde financieringsmix te verwezenlijken; het rijk wijst naar de lokale overheden en vice versa. Daarbij komt dat veel gemeentes en provincies vaak eerst kiezen voor investeringen in vaste stenen structuren en bijbehorende banen dan in netwerkorganisaties als festivals. Wat het vervolgens moeilijk maakt voor festivals om op hun beurt adequaat te investeren in personeel en artiesten. Het fair practice-principe staat hoog in het vaandel bij de festivals, maar is moeilijk te handhaven in combinatie met de uitzonderlijk hoge prestatie-eisen die bij de festivals zijn komen te liggen door al deze verschillende financiers. Mede daarom pleiten De Verenigde Podiumkunstenfestivals voor minder verplichtingen en meer vertrouwen, en voor meer focus op kwaliteit dan op kwantiteit.

Dat laatste moet ook worden gezien in het licht van de bijdragen van de verschillende overheden ten opzichte van de bijdragen van de particuliere fondsen in Nederland. De festivals zijn enorm afhankelijk geworden van de fondsen, mede vanwege het gebrek aan lokale en rijksfinanciering in combinatie met de hoge prestatie-eisen (bijvoorbeeld op het gebied van eigen inkomsten). Dat maakt de festivals uiterst kwetsbaar, omdat fondsen over het algemeen niet aan structurele financiering doen maar de afhankelijkheid wel structureel is. Kortom: naast aanzienlijke budgetverhogingen voor festivals is er vooral ook meer afstemming nodig tussen de overheden. Er is meer vertrouwen nodig in de festivals, meer maatwerk om de verschillende festivals individueel te kunnen ondersteunen en daarbij moet de focus liggen op kwaliteit en niet op kwantiteit. Kwaliteit voor de gehele festivalbedrijfsvoering: van een sterk programma tot redelijk betaald personeel.

FESTIVAL

Festivals in beleid – een hybride sector

Even terug naar twintig jaar geleden. Wanneer je in de cultuurnota's en beleidsstukken van die periode zoekt naar het woord 'festival' of 'festivalisering', dan levert dat niet veel op. Wanneer je anno 2018 zoekt, dan is het aantal resultaten vele malen groter. En dat is terecht. De ouderwetse festivalvorm (bouwen, presenteren, afbreken) bestaat nog, maar heeft vooral plaats gemaakt voor een veel centralere rol van de festivals door het jaar heen.

Echter, het cultuurbeleid zelf is nog net zo verzuild (op discipline en functie) als vroeger. De Raad voor Cultuur geeft dit zelf ook aan. Ook gaf de Raad voor Cultuur in 2015 terecht aan dat er een lacune is in het cultuurbeleid op het gebied van festivals.

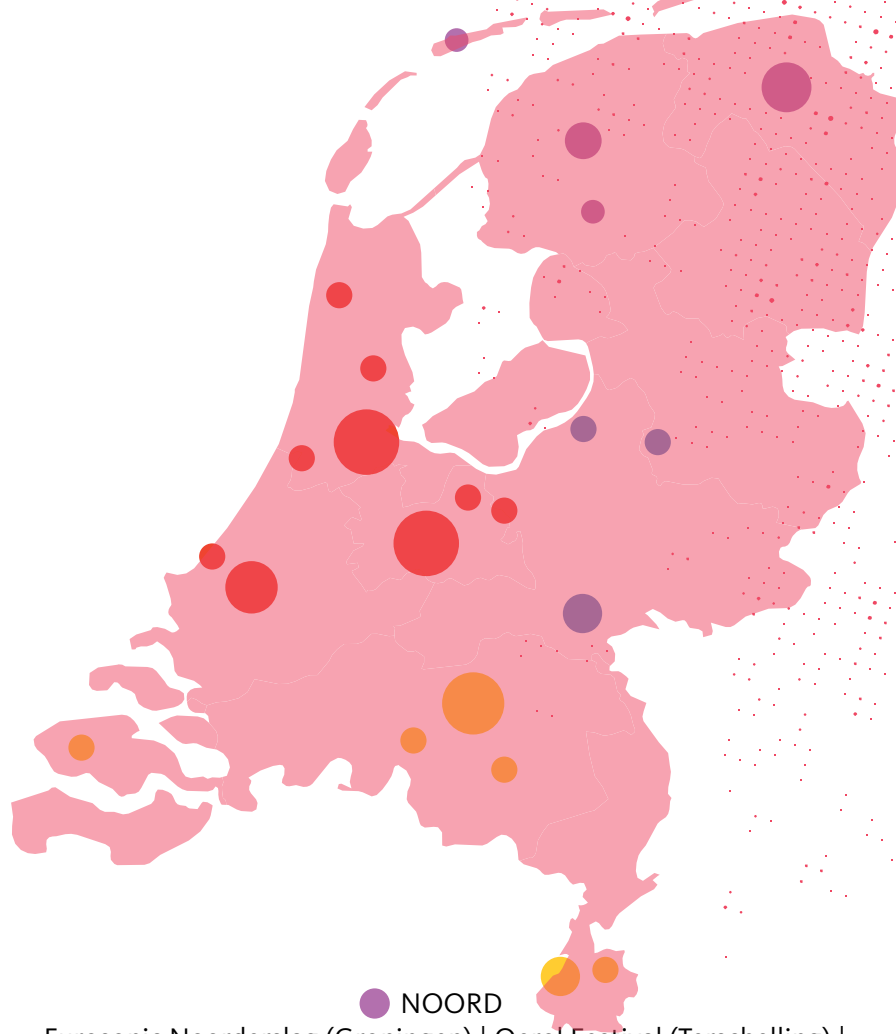
Wij merken - met het oog op een aangekondigde wijziging van het culturele bestel in 2021 - dat beleidsmakers en -adviseurs de vinger proberen te leggen op wat er aan de hand is binnen de cultuur. Met een almaar meer hybride wordende sector (en maatschappij), wordt het steeds moeilijker om de traditionele manieren van bijvoorbeeld sector- of functieafbakening te hanteren. Een nieuwe inrichting van het bestel is dan ook noodzaak.

Festivalisering in kwalitatieve vorm krijgt nog nergens serieus aandacht in het beleid, terwijl dit alle sectoren sterk beïnvloedt en gaat beïnvloeden in de komende jaren. Er is geen weg meer terug, de roep om gidsen blijft groeien. Een rol voor de podiumkunstenfestivals als centraal punt binnen lokale, nationale en internationale infrastructuren, maar ook als aanjagers van innovatie binnen de sector is al een feit. Nu nog het beleid.

CONCLUSIE: TERUG NAAR DE LANDKAART

In dit pamflet hebben wij een poging gedaan om het belang van de festivals en van de positieve eigenschappen van festivalisering binnen de sector te schetsen. Wanneer je de kaart van Nederland gaat intekenen met de doelstellingen (zoals wij ze uiteraard hebben overgenomen van de Raad voor Cultuur) in het achterhoofd. Dan zijn de (podiumkunsten)festivals – als meesters van de ontschotting – in werkelijkheid een stuk belangrijker dan nu in het verouderde cultuurbeleid is verankerd. Geef de festivals een centrale rol en bijpassende middelen. Zet ze vroeg op de kaart, overal in het land, en begin vanuit daar te denken over de sector in 2021. Want die festivals, daar is geen ontkomen meer aan.

DE VERENIGDE PODIUMKUNSTENFESTIVALS

● NOORD

Eurosonic Noorderslag (Groningen) | Oerol Festival (Terschelling) |
Noorderzon Performing Arts Festival (Groningen) | Jonge Harten Theaterfestival (Groningen) |
Oranjewoud Festival (Oranjewoud) | Welcome to the Village (Leeuwarden) | Explore the North (Leeuwarden) |
Into the Great Wide Open (Vlieland)

● WEST

SPRING Performing Arts Festival / SPRING in Autumn (Utrecht) | Grachtenfestival (Amsterdam) |
Motel Mozaïque (Rotterdam) | Operadagen (Rotterdam) | Holland Festival (Amsterdam) |
Over het IJ Festival (Amsterdam) | Festival Oude Muziek (Utrecht) | Julidans (Amsterdam) | Reuring (Purmerend) |
Amsterdams Kleinkunst Festival | Dancing on the Edge Festival (diverse steden) |
Gaudeamus Muziekweek (Utrecht) | Spoffin (Amersfoort) | Holland Dance Festival (Den Haag) |
Karavaan Festival (Alkmaar) | Nederlands Theater Festival/Amsterdam Fringe Festival (Amsterdam) |
Tweetakt (Utrecht) | Geelvinck Fortepiano Festival (Amsterdam) | Cello Biënnale Amsterdam |
ITs Festival (Amsterdam) | Le Guess Who? (Utrecht) | Amersfoort Jazz Festival | Circusstad Festival (Rotterdam) |
Koorbiënnale Haarlem | September Me (Amersfoort) | Wonderfeel ('s Graveland) |
Theaterfestival De Parade (Den Haag, Utrecht, Rotterdam, Amsterdam)

● OOST

Internationaal buitentheaterfestival Deventer op Stelten | NJO Muziekszomer (van Nunspeet tot Nijmegen) |
Music Meeting (Nijmegen)

● ZUID

Theaterfestival Boulevard ('s-Hertogenbosch) | Festival de Nederlandse Dansdagen (Maastricht) |
Festival Cement ('s-Hertogenbosch) | Musica Sacra (Maastricht) | November Music ('s-Hertogenbosch) |
Festival Circolo (Tilburg) | Limburg Festival | Zeeland Nazomer Festival (Middelburg) |
Emoves (Eindhoven) | Cultura Nova (Heerlen)

CONTACT

Contactpersoon

Mark Hospers - *coördinator De Verenigde Podiumkunstenfestivals*
podiumkunstenfestivals@gmail.com

Online

www.podiumkunstenfestivals.com
www.twitter.com/DeFestivals
www.facebook.com/deverenigdepodiumkunstenfestivals

Vormgeving pamflet

Jelle van Gosliga | www.jellevangosliga.nl